

AKTA ΔΙΟΥΡΝΑ

Paideia, Turun klassillinen yhdistys r.y.

- Klassiska föreningen i Åbo r.f.

Jäsentiedote 4/2003

XAIPETE;

Paideia on jälleen ottanut asiakseen tuoda syksyn pimeisiin iltoihin sivistyksen valonka-
joa. Tällä kertaa esitelmöitsijämme on

FT, dos.

MARTTI NYMAN

aiheenaan

SOKRATEEN

VIIMEISET SANAT

ajankohta on

ke 19.11. klo 18.15

paikkana

ls IV

Turun yliopiston hallintorakennuksessa

Jokavuotiseen tapaan vuoden viimeistä esitelmätilaisuutta edeltää yhdistyksen **vaalikou-**
kous, jossa valitaan johtokunnan jäsenet
vuodelle 2004. Saapukaa siis vaikuttamaan ja
vaikuttamaan! Ohessa kokouksen agenda.

ESITYSLISTA:

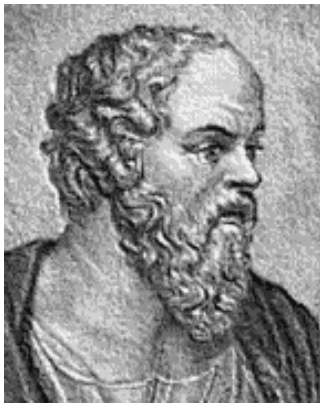
- 1 § Kokouksen avaus.
- 2 § Laillisuuden ja päätösvaltai-
suuden toteaminen.
- 3 § Esityslistan hyväksyminen.
- 4 § Johtokunnan jäsenten
valinta.
 - ⊖ puheenjohtaja
 - ⊖ varapuheenjohtaja
 - ⊖ sihteeri
 - ⊖ rahastonhoitaja
 - ⊖ muut jäsenet (5)
- 5 § Tilintarkastajien (2) ja heidän
varamiestensä valinta.
- 6 § Pöytäkirjan tarkastajien (2)
valinta.
- 7 § Ilmoitusasiat.
- 8 § Kokouksen päättäminen.

Herättelemme kiinnostustanne illan esitel-
mäaihetta kohtaan seuraavanlaisella pohjus-
tuksella:

VIIMEISTEN SANOJEN TUTKIMUSTA

Kuuluisien henkilöiden viimeiset sanat ovat sekä vitsien että vakavan tulkinnallisen tutkimuksen kiitollisia kohteita. Edellisistä mainittakoon Paavo **Väyrysen** kuvitteelliset viimeiset sanat 1980-luvun jalasmökkikaudelta: ”Kyllä täältä jalasmökin katolta avautuu mahtava näköalaaaaaahhhh...” (*Kutka*-lehti). Jälkimmäistä edustaa esim. Johann Wolfgang von **Goethen** viimeiset sanat ”Mehr Licht”, jossa jää epäselväksi ja kilpailevien tulkintojen kohteeksi se, pyysikö Goethe enemmän valoa kuolinkammioonsa vai oliko se kenties jokin syvällisempi viesti ihmis-kunnalle.

Eurooppalaisen kulttuurihistorian kuuluisimpiin viimeisiin sanoihin eittämättä kuuluu filosofien filoso-

fin **Sokrateen** *ultima verba*: ”Olemme Asklepiokselle velkaa kukon, toimittakaa se, älkää unohtako!” Nämä sanat Sokrates viimeisillä voimillaan sai soperretuksi filosofiystävilleen myrky-

kykatkon jo salvatessa hengitystä. Sokrateen lähin ystävä, liikemies **Kriton** ehti vain sanoa ”Kyllä vain, oliko vielä muuta?”, eikä ole lainkaan varmaa, että kukaan läsnäolijoista edes ymmärsi, mitä Sokrates tarkoitti, vai tarkoittiko mitään. Ainakaan lääkärijumala Asklepioksen temppelin ”vieraskirjasta” ei Kritonin eikä muidenkaan Sokrateen ystävien nimeä löydy (vaikka esim. näytelmäkirjailija Sofokles löytyy). Jäikö kukko siis toimittamatta?

Sokrateen viimeisten sanojen vakavia tulkintayrityksiä on erittäin suuri määrä aina myöhäisantiikista renessanssin kautta 2000-luvulle. Ehdotuksia on myrkyhourailusta filosofis-allegorisiin syvällisyyksiin. Filosofisesti ja draamallisesti toimivin on Friedrich **Nietzschen** kiteyttämä ”elämä on sairaus” –tulkinta, josta paremman puutteessa onkin tullut standardiselitys. Nietzscheläisselityksen vakava heikkous on kuitenkin siinä, että se vääristelee lääkärijumalan roolihahmon.

MARTTI NYMAN

Taustakirjallisuutta

GNILKA, Christian (1979) *Ultima verba. Jabrbuch für Antike und Christentum* 22, 5-21.

HEIDEGGER, Martin (2000) *Oleminen ja aika*. Suomentanut Reijo Kupiainen. Vastapaino: Tampere. [Alkuteos *Sein und Zeit* (1927).] [Terävä fenomenologinen analyysi: §§ 46-48.]

JALKAPALLOA ANTIIKISSA?

Vuonna 1996 ilmestyneessä *Der Neue Pauly* -hakuteoksen ensimmäisestä osasta löytyy hakusanan *Apopudobalia* (Ἀποπουδοβαλία) alta lyhyt artikkeli, joka sittemmin on herättänyt antiikintutkijoiden piirissä sekä hämmästyttänyt että huvittanutta keskustelua.

Artikkelin mukaan *apopudobalia* oli nykyisen jalkapallon antiikinaikainen varhaismuoto, josta tosin ei ole yksityiskohtaisempaa tietoa. Opimme kuitenkin, että Achilleus Taktikos -niminen auktori mainitsee teoksessaan miesten pelanneen jalkapalloa Korintissa jo 4. vs. alkupuolella eKr. (*Gymnastika* fr. 3 ἄνδρες ἀποπουδοβαλόντες) ja että myöhäishellenistisenä aikana peli näyttää saapuneen Roomaan – ainakin pseudo-Ciceron kirjoitus *De viris illustribus* (3,2) mainitsee tämän lajin

huomattavia edustajia. Joskus 1.-2. vuosisadalla jKr. pelin harrastus levisi roomalaisten legioonalaisten mukana aina Britanniaan asti.

Ilmeisen suuresta suosiostaan huolimatta peli tuomittiin varhaiskristillisessä kirjallisuudessa; tässä artikkeli viittaa Tertullianuksen teokseen *De spectaculis* 31 f. Ja 4. vuosisadalta jKr. lähtien siitä ei enää löydy mainintoja. Bibliografisessa viitteessä mainitaan kolme tutkimusta, joiden kirjoittajat ovat A. PILA, M. SAMMER ja B. PEDES.

Mielenkiintoiseksi artikkelin tekee se, että kreikan kielessä ei laisinkaan esiinny sanaa *ἀποπουδοβασία*, vaikka sen merkityksen ymmärtäminen ei sinänsä tuota ongelmia. Emme myöskään tunne sellaista antiikin auktoria kuin Achilleus Taktikos, vaan kyseessä lienee yhdistelmä tunnetuista nimistä Achilles Tattius ja Aeneas Tacticus. Mysteeriksi jää niin ikään pseudo-Ciceron nimiin laitettu teos *De viris illustribus*. Tertullianus sitä vastoin kyllä kirjoitti teoksen *De spectaculis*, mutta teos sisältää vain 30 lukua eikä siitä siis ymmärrettävästi löydy mainittua kohtaa.

Lähteiksi mainittujen modernien tutkijoiden kohdalla ilmeinen pila jatkuu, sillä (kuten Actan oppinut lukija hyvin tietää) latinan sanat *pila* ja *pedes* tarkoittavat palloa ja jalkoja. Ja arvatenkin M. Sammerin nimen takaa löytyy saksalainen vuoden 1996/7 “Euroopan jalkapalloilija” ja nykyään Borussia Dortmundin valmentaja Mathias Sammer.

Ihmetystä onkin herättänyt, miten tällainen pilailumielessä kirjoitettu artikkeli on saattanut ikinä päätyä painettuun hakuteokseen (mainittakoon, että kyseinen hakusana ei enää esiinny sarjan englanninkielisessä versiossa, joka muuten on tilattu yliopistomme pääkirjaston lukusaliin – saksankielinen versio löytyy Åbo Akademin pääkirjaston lukusalista). Kirjoittajaksi on mainittu Mischa Meier, joka on todellinen henkilö ja kirjoittanut teokseen myös muita (vakavia) artikkeleita.

J.V.

PAIDEIAN YHTEYSTIEDOT

Kaikissa yhdistykseen liittyvissä asioissa jäsenet voivat ottaa yhteyttä puheenjohtaja Jyri Vaahteraan (jyri.vaahtera@utu.fi) tai sihteeri Minna Seppäseen (minna.seppanen@utu.fi). Jäsenmaksuja onkin tänä syksynä jo karhuttu, mutta jos joku ei vielä ole maksuaan suorittanut (10/4€), se suositellaan tehtäväksi ensi tilassa joko suoraan Paideian tilille (HANDELSBANKEN 313130-1139112) tai kokoontumisen yhteydessä Raija rahastonhoitajalle tai sihteerille.

Osoite: Paideia ry, c/o Klassilliset kielet ja antiikin kulttuuri
20014 Turun yliopisto

Verkossa:

<http://org.utu.fi/muut/paideia/>